

Rīgā

31.08.2021. Nr. 2021/PV37

Izglītības un zinātnes ministrijai

Valņu ielā 2, Rīgā, LV-1050

Anita.Depkovska@izm.gov.lv

pasts@izm.gov.lv

*Atzinums par Ministru kabineta virzītu valsts
augstskolas padomes locekļu atlases, izvirzīšanas un
atsaukšanas kārtību*

Latvijas Studentu apvienība (turpmāk – LSA) iepazīnās ar Izglītības un zinātnes ministrijas (turpmāk – IZM) sagatavoto 2021. gada 30. augusta Ministru kabineta noteikumu „Ministru kabineta virzītu valsts augstskolas padomes locekļu atlases, izvirzīšanas un atsaukšanas kārtību” projekta precizējumu (turpmāk – projekts) un to pavadošajiem materiāliem. LSA šajā atzinumā pauž savu viedokli par noteikumu projektu.

Izvērtējot IZM sagatavoto projekta precizējumu gan normatīvā akta anotācijā definētā mērķa, gan Saeimas 2021. gada 8. jūnija ārkārtas plenārsēdē 3. lasījumā pieņemtā likuma “Grozījumi Augstskolu likumā” (Nr. 702/Lp13) (turpmāk - AL grozījumi) kontekstā, ir secināms, ka noteikumu projekts ierobežo studējošo līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesos un nenodrošina tā mērķu sasniegšanu tālākminēto iemeslu dēļ.

LSA atkārtoti uztur iebildumu par to, ka studējošo pašpārvaldes nav iekļautas valsts augstskolas padomes locekļu atlases komisijā ar balstiesībām. IZM 26.08.2021. starpinstītūciju sanāksmē, iebilstot par balstiesību piešķiršanu studējošo pašpārvaldēm vai Latvijas Studentu apvienībai, savus nostāju skaidroja ar sekojošiem iemesliem:

- a) attiecīgas augstskolas studējošo pašpārvaldes pārstāvji atlases komisijā kā padomdevēji – novērotāji ir būtiski atlases komisijas dalībnieki, kuri ir vērtēšanas procesa objektivitātes nodrošinātāji un var apliecināt, ka atlase ir atklāta, godīga un tiek atlasīti profesionāli kandidāti, kas līdz ar to veicina sabiedrības uzticēšanos atlases rezultātiem;
- b) novērotājs tiesīgs (pat ieteicams) sniegt atlases komisijai savu viedokli un/vai ziņojumu (priekšlikumus un vērtējumus, kuri sagatavoti, piedaloties atlases komisijas darbā);
- c) ja saskata labāku attiecīgu risinājumu, tad novērotājiem kā padomdevējiem ir pienākums sniegt atbalstu, rekomendācijas, priekšlikumus atlases komisijai nepilnību un/vai trūkumu novēršanai;
- d) savu līdzdalību atlases komisijas darbā novērotājs apliecina atlases komisijas sēdes sākumā, apliecinot interešu konflikta neesamību un ierobežotas informācijas neizpaušanu.

Tomēr LSA nepiekrīt visiem iepriekšminētajiem iemesliem, ko IZM ir aprakstījusi. Iepriekšminētās darbības, ko skaidro IZM, Hārvarda profesores Manjas Kļemenčičas definētajās līdzdalības kāpnēs vērtējamas kā otrās zemākās no kopumā četriem studējošo līdzdalības līmeņiem lēmumu pieņemšanā jautājumos, kas skar studējošo intereses (1. informācijas pieejamība; 2. konsultēšanas funkcija 3. dialoga

funkcija 4. partnerība).¹ Studējošo pašpārvaldes pārstāvja iekļaušana novērotāja statusā Ministru kabineta virzītu valsts padomes locekļu komisijās nedos garantiju, ka studējošo pašpārvaldes pārstāvja viedokli, rekomendācijas vai atgriezenisko saiti atlases komisija ņems vērā. **Savukārt augstākajā studējošo līdzdalības līmenī - partnerība - lēmumu pieņemšanas procesos, studējošo pašpārvalde un pārējie atlases komisijas locekļi saņemtu dalītu atbildību par lēmumu pieņemšanu. Studējošo pašpārvaldes pārstāvji piedalītos visos lēmumu pieņemšanas posmos, cieši sadarbojoties ar atbildīgo nozares ministriju un augstākās izglītības iestādi, vienlaikus respektējot viens otra intereses, ko negarantē novērotāja statuss.** Tas paredz vienpusēju informācijas apmaiņu starp studējošo pašpārvaldi un valsts padomes locekļu atlases komisiju, ne savstarpēju mijiedarbību.

LSA rosina izteikt 9.1. punktu vienā no piedāvātajām redakcijām:

“[..]

9.1. balsstiesīgos locekļus:

9.1.1. no atbildīgās ministrijas;

9.1.2. no Izglītības un zinātnes ministrijas;

9.1.3. no attiecīgas augstskolas absolventu organizācijas (ja tāda ir);

9.1.4. personas ar starptautiski nozīmīgiem sasniegumiem zinātnē, mākslās vai uzņēmējdarbībā;

9.1.5. no Latvijas Studentu apvienības.”

vai

“[..]

9.1. balsstiesīgos locekļus:

9.1.1. no atbildīgās ministrijas;

9.1.2. no Izglītības un zinātnes ministrijas;

9.1.3. no attiecīgas augstskolas absolventu organizācijas (ja tāda ir);

9.1.4. personas ar starptautiski nozīmīgiem sasniegumiem zinātnē, mākslās vai uzņēmējdarbībā;

9.1.5. no attiecīgās augstskolas studējošo pašpārvaldes.”

Atstājot bez balstiesībām nozares, nevalstisko organizāciju, augstākās izglītības iestāžu, Latvijas Studentu apvienības vai studējošo pašpārvalžu pārstāvjus, kas apkopo aktīvāko sabiedrības daļu viedokļus un redzējumu par augstskolas stratēģisko attīstību, **normatīvais akts nesasniedz savu mērķi** - “Noteikt tiesisku regulējumu par Ministru kabineta izvirzāmo valsts augstskolas padomes locekļu kandidātu atlasi no **sabiedrības vidus**, vērtējot šo kandidātu atbilstību noteiktajām prasībām un profesionālo kompetenču atbilstību valsts augstskolas stratēģiskajai vadībai nepieciešamajās jomās, šo kandidātu virzību Ministru kabinetā izskatīšanai un apstiprināšanai kā Ministru kabineta virzītus sabiedrības pārstāvjus valsts augstskolas padomes sastāvā, kā arī Ministru kabineta izvirzīto padomes locekļu atsaukšanas kārtību.”

Nav saprotams, kāpēc IZM neklasificē LSA kā profesionālo nozares asociāciju, ņemot vērā to, ka LSA loma ir atrunāta Augstskolu likumā, un tā ir ilggadējs augstākās izglītības politikas veidotāju partneris jautājumos, kas skar studējošos :

---

¹Klemenčič, Manja. (2011). B 5-1 Student representation in European higher education governance: principles and practice, roles and benefits. In: Handbook on Leadership and Governance in Higher Education. Leadership and Good governance of HEIs. Structures, actors and roles. Berlin, pp.1.-26. Pieejams: https://www.researchgate.net/publication/252321366_B_5-1_Student_representation_in_European_higher_education_governance_principles_and_practice_roles_and_benefits

“Studējošo pārstāvībai un viedokļa paušanai augstskolu studējošo pašpārvaldes izveido Latvijas Studentu apvienību. Latvijas Studentu apvienība ir studējošo pašpārvalžu koleģiāla apvienība, kurā ietilpst visu akreditēto augstskolu studējošo pašpārvalžu pārstāvji.”²

Atbilstoši likumam, Latvijas Studentu apvienība vieno visu augstskolu studējošo pašpārvaldes, sniedz atzinumus par studējošo intereses skarošiem normatīvo aktu projektiem, izvirza studējošos pārstāvjus Augstākās izglītības padomei, citās institūcijās normatīvo aktu noteiktajā kārtībā, nodrošina Latvijas studējošo pašpārvalžu pārstāvniecību ārvalstīs un savas kompetences ietvaros risina citus ar studējošo interešu pārstāvniecību saistītus jautājumus.³ Nav saprotams, kāpēc organizācija nevarētu kā profesionālā nozares asociācija tikt iekļauta ar balstiesībām lēmumu pieņemšanā.

Hārvarda Universitātes pētniece un augstākās izglītības eksperte Manja Kļemenčiča (*Manja Kļemenčič*) uzsver, ka ceļš uz labu un demokrātisku augstākās izglītības iestāžu pārvaldību ved caur visu iesaistīto pušu kopīgu izpratni par augstākās izglītības iestādes attīstību.⁴ Caur kopējo izpratni par augstākās izglītības iestādes attīstības stratēģiju tiek panākta efektīvāka tās pārvaldība. Tādējādi mums ir jāpievērš uzmanība visu iesaistīto pušu līdzdalības veicināšanai, tostarp studējošo, ikvienā no lēmumu pieņemšanas posmiem, kas skar studējošo intereses, tajā skaitā Ministru kabineta ārējo virzāmo locekļu atlases procesam. Ministru kabineta virzītie valsts padomes locekļi lems par “(..)augstskolas ilgtspējīgu attīstību, stratēģisko un finanšu uzraudzību, kā arī nodrošina valsts augstskolas darbību atbilstoši tās attīstības stratēģijā noteiktajiem mērķiem(..)”⁵, turklāt viens no viņu uzdevumiem būs “(..)respektēt akadēmiskā personāla un studējošo akadēmisko brīvību un veicināt tās īstenošanu.”⁶ Kā varēs veidoties kopīga izpratne un savstarpēja uzticēšanās par augstākās izglītības iestādes attīstību starp valsts augstskolas padomi un sabiedrību, ja tā netiks jēgpilni un pilnvērtīgi iesaistīta lēmumu pieņemšanas procesā?

Studējošo pārstāvju nepilnvērtīga iesaiste katrā no lēmumu pieņemšanas procesiem ir pretrunā ar Eiropas augstākās izglītības telpā piekopto praksi un rekomendācijām. Studējošo līdzdalība Eiropas augstākās izglītības telpā tiek uzskatīta par izšķiroši nozīmīgu faktoru, lai nodrošinātu ilgtspējīgu un kvalitatīvu augstākās izglītības iestāžu (turpmāk - AII) pārvaldību. Kopš 1999. gada Eiropas augstākās izglītības telpu viens no vienojošajiem procesiem ir Boloņas process, kura ieviešanā arī Latvija ir viena no dalībvalstīm. Tā ietvaros studējošais redzams kā ļoti svarīga augstākās izglītības daļa, paredzot nepieciešamību ievērot studentcentrētas izglītības pieeju, akadēmisko brīvību un studējošo līdzdalību augstskolas lēmēj institūcijās. Neilgi pēc Boloņas procesa izveides, 2001. gada Prāgas komunikē, kura pieņemšanā iesaistījās arī Latvija, tika stiprināta studējošo līdzdalības nozīme. Kā viena no Boloņas procesa sastāvdaļām tika rekomendēta studējošo iesaiste katrā no lēmumu pieņemšanas līmeņiem AII⁷, kas vēlāk uzsvēta arī gan Bukarestes komunikē (2012)⁸, gan Romas komunikē (2020)⁹, sistemātiski to veidojot kā ierastu praksi Eiropas augstākās izglītības telpā.

² Augstskolu likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/37967-augstskolu-likums> [skatīts 31.08.2021.]

³ Turpat.

⁴ Kļemenčic, Manja (2010). Higher Education for Democratic Citizenship In: EUA Bologna Handbook. Making Bologna Work. B. Introducing Bologna objectives and tools. Promoting new approaches to learning; Personal development, active citizenship, preparation for lifelong learning. Pp. 13– 26.

⁵ Augstskolu likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/37967-augstskolu-likums> [skatīts 31.08.2021.]

⁶ Turpat.

⁷ Praga Communiqué, 2001. Pieejams:

http://www.ehea.info/media/ehea.info/file/2001_Prague/44/2/2001_Prague_Communique_English_553442.pdf

⁸ Bucharest Communiqué, 2012. Pieejams:

http://www.ehea.info/media/ehea.info/file/2012_Bucharest/67/3/Bucharest_Communique_2012_610673.pdf

⁹ Roma Communiqué, 2020. Annex I. Statement on Academic Freedom. Pieejams:

https://ehea.info/Upload/Rome_Ministerial_Communique_Annex_I.pdf

LSA vēlas norādīt, ka MK noteikumu projekta izstrādē un tā starpinstītūciju saskaņošanā ir pārākāps labas likumdošanas princips. Pirmkārt, jau no tā aspekta, ka paredzētais tiesiskais regulējums ir pienācīgi jāpamato ar izskaidrojošiem pētījumiem. Piemēram, kāpēc balstiesības ir tieši piešķirtas augstākās izglītības iestāžu absolventu asociācijām (ja tādas ir) vai pašvaldību un plānošanas reģionu pārstāvjiem? Kamēr citviet Eiropā tiek veikti pētījumi par studējošo līdzdalību un analizēta tas pozitīvie aspekti un problemātika, tikmēr Izglītības un zinātnes ministrija nav nedz veikusi par šo tēmu pētījumus, nedz arī atsaukusies uz citu valstu pētnieku jau veiktajiem pētījumiem. Izglītības un zinātnes ministrijas argumentācija, kas nav pat fiksēta noteikumu projekta izziņā, bija primāri vērsta uz to, ka studējošie pārāk augstu vērtējot savas prasmes un kompetences, un neesot pietiekami kompetenti, lai piedalītos augstas vadības procesos. Tādējādi, automātiski pieņemot, ka visi studējošie, neskatoties uz viņu studiju virzienu, līmeni un iepriekš iegūto profesionālo pieredzi, nekvalificējas Ministru kabineta virzītas augstskolu padomes atlases komisijas locekļa pozīcijai. Turklāt IZM tēze par to, ka studējošajam ir paredzētas pietiekamas līdzdalības iespējas AI iekšējās pārvaldības procesos, tāpēc nav nepieciešams viņus iesaistīt ārējos, izteikta nepārbaudot, vai ar šobrīd pieejamajiem rīkiem studējošie varēs pilnvērtīgi aizstāvēt savas intereses.

Kā Satversmes tiesa ir atzinusi, valstij ir pienākums nodrošināt tādu datu iegūvi, kurus analizējot varētu pieņemt izsvērtus lēmumus, citādi “šāda mehānisma neesība vai neefektivitāte var novest pie tādas situācijas, ka jebkuras izglītības sistēmā ieviestās pārmaiņas nesasniedz savu mērķi un izglītošanās process zaudē jēgu.”¹⁰ Otrkārt, MK noteikumu projekta izstrādes process ir bijis haotisks. 20.06.2021. IZM starpinstītūciju saskaņošanas sanāksmē bija panākta vienošanās par to, ka studējošo pašpārvaldēm tiks piešķirtas balstiesības Ministru kabineta virzītu valsts padomes locekļu atlases komisijā, taču šī vienošanās vēlāk netika ņemta vērā, un 26.06.2021. IZM starpinstītūciju saskaņošanas sanāksmē studējošo pašpārvaldēm balstiesības nepiešķīra, izliekoties, ka neko nezina par iepriekšēju vienošanos. Tādējādi cita starpā neatļaujot studējošo pārstāvjiem laikus iepazīties nedz ar ministrijas nostājas maiņas faktu, nedz iespējamiem tās argumentiem. Attiecīgi ministrija radījusi situāciju, kad par ministrijas mainīto nostāju nav bijusi iespējama pilnvērtīga diskusija.

LSA projektu nesaskaņo un neatbalsta tā turpmāku virzību. LSA aicina ministriju rīkot sanāksmes par šajā vēstulē izteiktajiem iebildumiem. LSA pauž gatavību turpināt aktīvi iesaistīties IZM organizētajās sanāksmēs par augstākās izglītības pārvaldības jautājumiem, kā arī lūdz informēt LSA par projekta tālāko virzību.

Prezidents

Kristafers Zeiļuks

Dāldere 20228889
eliza.daldere@lsa.lv

Strods 27705959
rudolfs.strods@lsa.lv

---

¹⁰ Satversmes tiesas tiesneša Artūra Kuča atsevišķās domas lietā Nr. 2018-22-01 "Par 2018. gada 22. marta likuma "Grozījumi Izglītības likumā" 1. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam, 91. panta otrajam teikumam, 112. panta pirmajam teikumam un 114. pantam", 3.1.punkts.